

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 5 mars 2008

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om idrott och filosofi på idrottsforum.org

Kutte Jönsson, som nyligen kom ut med boken *Idrottsfilosofiska introduktioner*, hävdar i olika sammanhang att idrottslig praktik innefattar en rad centrala frågeställningar av filosofisk karaktär: Är idrott moraliskt försvarbart? Kan idrotten vara rättvis och jämlik? Kan den vara jämställd? Är idrott och sport nyttigt för samhället? Dessa frågor behandlas inom den idrottsfilosofiska forskningen sedan åtskilliga årtionden; en annan central fråga, kanske mer sentida, gäller de etiska aspekterna på idrottsutövning, en fråga som på senare tid genererat en lång rad böcker och artiklar. Ett av de senaste bidragen är Randolph Feezells *Sport, Play, and Ethical Reflection* (University of Illinois Press). Det handlar om hur man inom idrottens värld ska förhålla sig till varandra; vad betyder det att handla etiskt i ett idrottsligt sammanhang? Svaret är, sammanfattningsvis, *fairness, fair play*. På ett lugnt resonerande sätt, helt i vår recensents smak, diskuterar Feezell olika idrottsetiska problem med stor eftertanke och nyansrikedom.

Reflekterande om idrottsetisk reflektion

Kutte Jönsson

Idrottsvetenskap, Malmö högskola

*Randolph Feezell***Sport, Play, and Ethical Reflection**

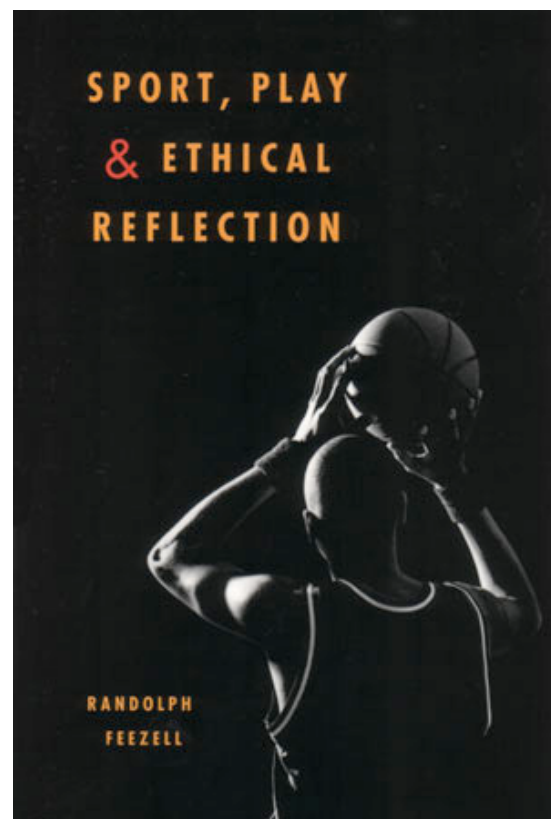
173 sidor, hft.

Urbana and Chicago, IL: University of Illinois Press 2006

ISBN 978-0-252-07431-8

Idrott och sport är i högsta grad en filosofisk praktik. Bakom varje spel, tävling och träningspass finns idéer om hur praktiken är tänkt; vilka målen är och hur dessa mål förväntas uppfyllas. För detta krävs ett reflexivt förhållningssätt till världen. När det sedan handlar om hur man inom idrottens värld bör förhålla sig till varandra, tillkommer dessutom kravet på *etisk* reflexivitet. Vad innebär det att handla etiskt i en idrottskontext? Vad är "etik" i denna mening? Knappast någon idrottsorganisation, idrottsutbildning eller annan idrottsinstitution är omedvetna om dessa saker. Tvärtom framhåller inte minst de officiella idrottsinstitutionerna vikten av ett etiskt förhållningssätt gentemot varandra. Inte sällan kopplas denna fråga till traditionella begrepp såsom "fair play". Man ska vara "fair" om man vill ägna sig åt idrott, lyder det övergripande budskapet. Fine. Men vad betyder det? Om det kan man – har det visat sig – ha olika uppfattningar.

Tillsynes "enkla" etiska principer kan enkelt kontextualiseras. Det som *uppfattas* som "fair" i en kontext behöver nödvändigtvis inte vara det i en annan kontext. I denna mening är "etiken" partikulär, men inte desto mindre förmodligen lika viktig att upprätthålla, oberoende av vilken kontext man befinner sig i (eller studerar). För att ta ett exempel har det visat sig att många svenska fotbollsspelare som kommit till England för att spela, chockerats av det

”hårda” spelet på de brittiska öarna. Handlingar som i Sverige genast skulle stämplas som ”foul play” accepteras i den brittiska fotbollskontexten. Den här typen av exempel skulle naturligtvis kunna multipliceras flera gånger om. Och det har också gjorts, såväl när det handlat om förhållandet till ”fusk” som när det gällt förhållandet till ”dopning” eller andra idrottsfenomen. En sak är dock säker: så länge som det finns en ambition i idrottsvärlden om att upprätthålla någon form av ”etik”, så lär det finnas kontroverser om de etiska principernas innehåll.

Under de senaste åren har det producerats en lång rad bidrag till den etisk-filosofiska debatten; bland annat Randolph Feezells *Sport, Play & Ethical Reflection*.

Det är en bra bok; koncentrerad och reflekterande över de mest grundläggande frågorna inom tävlingsidrotten.

Boken vilar dessutom på två ben: ett teoretiskt och ett praktiskt. Den teoretiska delen inleds med en ingående diskussion utifrån Johan Huizingas klassiska bok om spelbegreppet, *Homo Ludens*, som Feezell knyter till en idrottskontext.

Feezell konstaterar att Huizingas bok lärt honom att ta något så banalt som ”spel” på allvar. Påståendet att spel (ofta) inte endast är ett spel, utan också tillskrivs eller bär på andra värden – vilka sträcker sig långt utanför själva spelfären – skulle givetvis i sig kunna ses som ett trivialt påstående. Men så kan sport också vara dessa båda delar: trivialt och djupt seriöst beroende på perspektiv.

I en debatt med en annan idrottsfilosof, Peter Weiss, resonerar Feezell kring hur man bör uppfatta sportbegreppets innehåll. När Weiss argumenterar (i framför allt *A Philosophic Inquiry* från 1969) att idrott syftar till att nå ”kroppslig förträfflighet”, så svarar Feezell med att hävda att idrott är en form av spel – helt enkelt.

Till stöd för sina resonemang – i den ”teoretiska” delen – vänder sig Feezell till den amerikanske filosofen Thomas Nagel – ett mycket ovanligt val i idrottsfilosofiska sammanhang. Bland de filosofer som i idrottsfilosofiska sammanhang brukar ”användas” har, så långt jag kan påminna mig, inte Nagels teorier funnits med. Och det är, på sätt och vis, märkligt.

Thomas Nagel har i filosofivärlden mest gjort sig känd som ”medvetandefilosof” som i den egenskapen konsekvent hävdar att subjektiva erfarenheter inte kan förminska till att handla om hjärnaktivitet, en idé han framför som tydligast i boken *Utsikten från ingenstans* från 1986. Huvudfrågan Nagel diskuterar i den boken är hur en persons perspektiv *inifrån världen* kan förenas med en *objektiv syn* på samma värld. Är det ens möjligt att överskrida ens subjektiva synvinkel och se på världen ”från ingenstans”? Ja, kan man – överhuvudtaget – distansera sig från sitt ”subjektiva jag” och istället inta en position där ens ”objektiva jag” tillåts regera?

Hur kan då denna Nagelska grundfråga översättas till en idrottskontext? Jo, genom att ställa följande fråga: Hur kan den ”mening” som subjektivt kan finnas ”inifrån idrottsvärlden” förenas med idrottens (eventuella) mening sett från ens ”objektiva jag”? Det tycks som om många – inifrån idrottsvärlden – finner en djup mening med idrotten. Men utifrån sett ter sig idrott – och kanske i synnerhet tävlingsidrott – mest som en absurditet. Är det ens möjligt att kombinera dessa båda perspektiv? Utan att här fördjupa mig i Nagels resonemang, torde det spontana svaret vara ja – det är möjligt. I själva verket sker det hela tiden inom idrotten. Såväl deltagare som åskådare blir ofta djupt engagerade i idrottstävlingar. Ibland som om det skulle vara en fråga om överlevnad. Engagemanget är givetvis legitimt i subjektiv mening. Men återigen: sett ur ett betydligt större perspektiv, det vill säga sett från en utsiktspost som inte är förankrad någonstans, är sport och spel fullständigt meningslöst och absurt. Feezell för fina resonemang kring denna fråga, och lägger på så vis en grund för den andra – den ”praktiska” – delen av boken.

Bokens andra del är i hög utsträckning en tillämpning av de filosofiska idéerna som finns om etik och rättvisa. Framför allt behandlar han frågor om fair play. På ett förtjänstfullt sätt redogör han för flera av de mest tongivande idrottsfilosofiska positionerna i detta avseende, och – såklart – diskuterar dem ingående. Speciellt intressant är hans diskussion om fenomenet fusk.

Den förmodligen vedertagna intuitionen beträffande fusk är att fusk är moraliskt förkastligt. Många skulle antagligen hävda att det säger sig självt, och till viss del verkar det vara den rimligaste hållningen till fenomenet. Fusk betyder – ju – att man tillskansar sig (eller försöker tillskansa sig) fördelar i strid med det rådande regelverket. Att fuska innebär på så vis att man – medvetet eller omedvetet – bidrar till att undergräva tävlingens eller spelets idé. Så lyder den vedertagna uppfattningen. Däremot säger den inget om fuskbegreppets innehåll. Vad man anser bör definieras som fusk kan det finnas olika uppfattningar om. Men uppfattningen att fusk bör beivras kan nog ändå delas av de flesta.

Denna fråga har (naturligtvis) diskuterats flitigt bland idrottsfilosofer. Vissa har till och med intagit en mycket liberal position i frågan, genom att hävda att fusk är att betrakta *som en del* av idrottens egen logik och inte ett hot mot spelets idé. Här polemiserar Feezell framför allt mot Oliver Leaman, som i sin berömda artikel ”Cheating and Fair Play in Sport” argumenterar för positionen att det dels är svårt att exakt definiera vad fusk är och dels var gränsen mellan fusk och fair play faktiskt uppstår. Leamans radikala hållning, att fusk är en del av spelet, avfärdas av

Feezell, som istället hävdar att Leaman begår ett misstag i sitt resonemang. I själva verket, hävdar Feezell, kan man inte ens i Leamans mening tala om fusk som en del av spelet. För så snart "fusket" blir en del av spelet så är det inte längre att betrakta som fusk i den intuitiva betydelsen. Att exempelvis filma sig till en fördel i fotboll – något som kanske de flesta ser som ett fuskbeteende – är inte fusk om det kommit att bli en del av spelet.

Detta är bara ett av flera exempel på hur Feezell – på ett nyanserat och eftertänksamt sätt – möter de idrottsetiska problemen. Den typen av lugnt och reflekterande resonemang är kännetecknande för boken i sin helhet. Och – som sagt – boken är bara ytterligare ett bevis för att idrott och sport är en i högsta grad *filosofisk* praktik.

© **Kutte Jönsson 2008**

 Köp boken från Adlibris.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Køb bogen fra eLounge.dk

www.idrottsforum.org | Redaktör Kjell E. Eriksson | Ansvarig utgivare Aage Radmann